

Marietje van Gelder-Polak

Marie (Marietje) Polak is geboren op 10 juli 1915 in Amsterdam. Ze was de dochter van Joseph Polak en Lena Woudhuysen. Ze had 12 (half) broers en (half) zussen. terecht in de Berg-stichting in Laren.

Marie komt in december 1924 terecht in een pleeggezin. Na de scheiding van haar ouders in 1925 kwam ze in juni 1925 terecht in de Berg-Stichting. Ook haar broers Henri (1918 – 1943) en lesie (1921 – 1944) en zusje Roosje (1916 – 2008)

zaten in de Berg-stichting. De Berg-stichting is in 1909 opgericht als opvanghuis voor joodse kinderen uit noodlijdende gezinnen en voogdij kinderen. In een bosrijk gebied aan de zuidkant van het dorp Laren aan de Doodweg 4, grenzend aan de Hilversumse hei, stond van 1911 tot 1971 het gebouwencomplex van de Berg-Stichting, een Joods Kindertehuis. Met een voetbalveld, boomgaard, groentetuin, pluimveehouderij en bijenkasten was de stichting een van de beste kindertehuizen van Nederland.

In 1929 werd begonnen met een Scoutinggroep bij de Bergstichting in Laren. De meisjes waren bij het Nederlands Padvindsters Gilde (NPG) als groep I van de afdeling Laren geregistreerd. De jongens waren ingeschreven bij de NPV als groep 6 van de afdeling Bussum. In eerste instantie werd gestart met welpen, padvindsters en padvindsters en in mei 1936 kwamen er kabouters bij. In september 1933 werd ook een pioniersgroep opgericht. De groepen deden actief mee met activiteiten binnen het district en gingen jaarlijks op kamp. Vlak voor de oorlog waren er veertien welpen, tweeëntwintig verkenners, tien kabouters en achttien padvindsters.

Door de stichting werd De Judeër uitgegeven, het periodiek orgaan van de bewoners van de Berg-stichting. Hierin verschenen regelmatig verslagen van Scoutingkampen en werden installaties en insignes vermeld. Net als haar broers en zus lesie, Henri en Roosje was ze actief bij Scouting. Marietje schrijft in 1930 in De Judeeër over een goede daad. In 1932 verdient ze het insigne volksdansen. Ze schrijft ook in de jaren daarna veel voor De Judeeër en wordt in 1934 lid van de redactie. In 1931 begint ze op de Huishoudschool waar ze wordt opgeleid tot kinderverzorgster. In 1934 haalt ze haar einddiploma kinderverzorging. Een jaar later vertrekt ze naar Rotterdam.

Op 15 december 1938 verhuisd ze naar Apeldoorn vanuit Amsterdam. Hier gaat ze als verpleegster werken in het Apeldoornsche Bosch net als haar broer Henri en haar zus Roos. Het Apeldoornsche Bosch was een joodse psychiatrische inrichting, die tot 1943 gevestigd was aan de Zutphensestraat in Apeldoorn. Naast de inrichting stond het Paedagogium Achisomog (vertaald: Mijn broeder tot steun), waar Joodse kinderen met

opvoedingsmoeilijkheden en zwakzinnige kinderen werden opgevangen. In de instelling werkten diverse joodse scouts die eerder bv. in de Berg-stichting in Laren gewoond hadden.

Ze trouwt op 29 juli 1942 met Erich van Gelder in de synagoge van het Apeldoornsche Bosch. Hij werkt sinds 1939 in het Apeldoornsche Bosch in het onderhoud.

De eerste tweeënhalf jaar van de oorlog gaan relatief onbezorgd voorbij aan de patiënten en het personeel van Het Apeldoornsche Bosch. Maar op 1 april 1942 wordt het niet-Joodse personeel ontslagen. Op 19 januari 1943 gelast SS-commandant Ferdinand aus der Fünten de evacuatie van het gehele complex. Een dag later kwam de Ordedienst van Kamp Westerbork en op het station van Apeldoorn werd een goederentrein met 40 wagons gereed gemaakt. De helft van het personeel is in die nacht gevlucht en ondergedoken. In de nacht van donderdag 21 op vrijdag 22 januari 1943 rijden vrachtwagens af en aan om alle patiënten naar de gereedstaande goederentrein te brengen. De patiënten en de kinderen van Paedagogium Achisomog worden als eerste hardhandig in vrachtauto's geladen. De trein vertrok de volgende ochtend en bracht de bijna 1200 patiënten en 50 van de personeelsleden rechtstreeks naar concentratiekamp Auschwitz, waar de patiënten bij aankomst direct zijn gedood. Het resterende, in Apeldoorn gebleven, personeel is samen met de laatste ruim honderd Joodse Apeldoorners in een gewone trein naar Kamp Westerbork gebracht en werd vandaaruit gedeporteerd.

Op 2 juli 1943 wordt in kamp Westerbork hun zoontje Leo Jan geboren. Marie gaat op 31 augustus 1943 met 1004 personen naar vernietigingskamp Auschwitz-Birkenau. Ze wordt daar met haar zoontje vermoord op 3 september 1943. Haar man komt om op 31 december 1943 in Warschau.

Auschwitz was een concentratiekampcomplex dat tijdens de Tweede Wereldoorlog door nazi-Duitsland rondom de Poolse stad Oświęcim (Duits: Auschwitz) in het geannexeerde deel van Polen werd opgezet. Auschwitz was het grootste van alle Duitse concentratiekampen en bestond aan het einde van de oorlog uit Auschwitz I (het basiskamp (Duits: Stammlager) ten zuidwesten van de stad), Auschwitz II-Birkenau (het Vernichtungslager (vernietigingskamp) ten westen van de stad), Auschwitz III-Monowitz (een werkkamp ten oosten van de stad bij de IG Farben-fabriek) en tevens tientallen subkampen. Ongeveer 1,3 miljoen mensen werden naar Auschwitz gedeporteerd. Van hen zijn er ongeveer 1,1 miljoen om het leven gekomen; het grootste deel van de slachtoffers werd vergast. Van 1940 tot en met begin 1942 was het Auschwitz-complex voornamelijk een concentratiekamp; gevangenen kwamen om het leven door de combinatie van grove

mishandeling, uitputting en ziekte. Vanaf het begin van 1942 tot oktober 1944 was de actieve massamoord op Joden net zo'n belangrijke functie van het complex.

Ook haar beide broers overleven de oorlog niet. Lesie is overleden op 31 maart 1944 in een concentratiekamp in Midden-Europa. Henri Polak is vermoord in concentratiekamp Auschwitz op 25 januari 1943. Na de ontruiming van het Apeldoornsche Bosch is Roosje ondergedoken tot het eind van de oorlog. Ze is overleden in Nieuwerkerk aan de IJssel op 9 februari 2008.

Meer informatie

[Marie van Gelder-Polak \(joodsmonument.nl\)](http://joodsmonument.nl)

[Marie van Gelder-Polak \(oorlogsgravenstichting.nl\)](http://oorlogsgravenstichting.nl)

[Erich van Gelder \(joodsmonument.nl\)](http://joodsmonument.nl)

[Family tree of herediasittig - Geneanet](http://Geneanet)

[Family Page: Polak, Marie \(beck.org.il\)](http://beck.org.il)

[De Judeër; periodiek orgaan van de bewoners van de Berg-stichting, jrg 3, 1930-1931, no 1-4, 1930 » 1930 - Pag. 26 | Delpher](#)<https://www.monumentbergstichting.nl/>

[De Judeër; periodiek orgaan van de bewoners van de Berg-stichting, jrg 4, 1931-1932, no 1-4, 1931 » 1931 - Pag. 8 | Delpher](#)

[De Judeër; periodiek orgaan van de bewoners van de Berg-stichting, jrg 4, 1931-1932, no 1-4, 1931 » 1931 - Pag. 47 | Delpher](#)

[De Judeër; periodiek orgaan van de bewoners van de Berg-stichting, jrg 5, 1932-1933, no 1-4, 1932 » 1932 - Pag. 4 | Delpher](#)

[De Judeër; periodiek orgaan van de bewoners van de Berg-stichting, jrg 5, 1932-1933, no 1-4, 1932 » 1932 - Pag. 19 | Delpher](#)

[De Judeër; periodiek orgaan van de bewoners van de Berg-stichting, jrg 5, 1932-1933, no 1-4, 1932 » 1932 - Pag. 72 | Delpher](#)

[De Judeër; periodiek orgaan van de bewoners van de Berg-stichting, jrg 6, 1933-1934, no 1-4, 1933 » 1933 - Pag. 12 | Delpher](#)

[De Judeër; periodiek orgaan van de bewoners van de Berg-stichting, jrg 7, 1934-1935, no 1-4, 1934 » 1934 - Pag. 2 | Delpher](#)

[De Judeër; periodiek orgaan van de bewoners van de Berg-stichting, jrg 7, 1934-1935, no 1-4, 1934 » 1934 - Pag. 65 | Delpher](#)

[De Judeër; periodiek orgaan van de bewoners van de Berg-stichting, jrg 8, 1935-1936, no 1-4, 1935 » 1935 - Pag. 4 | Delpher](#)

[De Judeër; periodiek orgaan van de bewoners van de Berg-stichting, jrg 8, 1935-1936, no 1-4, 1935 » 1935 - Pag. 18 | Delpher](#)

[De Judeër; periodiek orgaan van de bewoners van de Berg-stichting, jrg 8, 1935-1936, no 1-4, 1935 » 1935 - Pag. 51 | Delpher](#)

[De Judeër; periodiek orgaan van de bewoners van de Berg-stichting, jrg 10, 1937-1938, no 1-2, 1937 » 1937 - Pag. 22 | Delpher](#)

[Berg-Stichting \(laarenberg.nl\)](http://laarenberg.nl)

monumentbergstichting.nl

[Larense Berg-Stichting voor Joodse kinderen - ONH](#)

[De Berg-Stichting - Monument voor de Joodse Kinderen \(monumentbergstichting.nl\)](http://monumentbergstichting.nl)

[Herinnerings bomen Laren](#)

[Nieuw Israelietisch weekblad » 25 jul 1930 - Art. 110 | Delpher](#)

[De Judeër; periodiek orgaan van de bewoners van de Berg-stichting, jrg 9, 1936-1937, no 1-3, 1936 » 1936 - Pa. 25 | Delpher](#)

[De schalmei; officieel orgaan voor besturen en leidsters van het Nederlandsche Meisiesgilde, jrg 7, 1933-1934, no 8, 1933 » 1933-09 - Pag. 1 | Delpher](#)

[Monument voor de Berg-stichting. 48 pupillen te veel. - NIK - Nederlands Israëlitisch Kerkgenootschap](#)

[Bronnen over 'Berg-stichting' - Netwerk Oorlogsbronnen](#)

[Verhuizing Berg-Stichting naar Amsterdam - Netwerk Oorlogsbronnen](#)

[Eerste razzia Berg-Stichting - Netwerk Oorlogsbronnen](#)

[Tweede razzia Berg-Stichting - Netwerk Oorlogsbronnen](#)

[Ontruiming Berg-Stichting - Netwerk Oorlogsbronnen](#)

[Het Apeldoornsche Bosch - Wikipedia](#)

[Herinneringscentrum Apeldoornsche Bosch - Home](#)

[Namenlijst-Apeldoornsche-Bosch.pdf \(joodsgroningen.nl\)](#)

[Lijst van Jodentransporten vanuit Nederland - Wikipedia](#)

[Auschwitz \(concentratiekamp\) - Wikipedia](#)

[Marie van Gelder-Polak - Kamp Westerbork, De Digitale Collectie](#)

Dit verhaal is onderdeel van *Scouts in de oorlog*, een verzameling verhalen als eerbetoon aan al die (oud) scouts die zich ingezet hebben voor onze vrijheid en hulp aan de medemens of die slachtoffer werden van oorlogsgeweld, in Nederland en het verre oosten. Met de verhalen willen we inspiratie bieden aan de scouts van nu, in hun wekelijkse activiteiten en als voorbereiding op hun bijdrage aan lokale herdenkingen. Kijk op <http://vrijheid.scouting.nl> voor meer informatie en alle andere verhalen.